

Міністерство освіти і науки України
Північно-Східний науковий центр НАН України та МОН України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**72-ої наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету,
присвяченої 90-річчю
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**

Том 2

21 квітня – 15 травня 2020 р.

Полтава 2020

СЕКЦІЯ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

УДК 378 (477.53)-055.2«17»

*Л. П. Клевака, к. пед. н., доцент
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ПОЛТАВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ШЛЯХЕТНИХ ДІВЧАТ

Найвизначнішим освітнім закладом XIX – початку XX ст. на Полтавщині вважається Інститут шляхетних дівчат. Обговорення ідеї його заснування розпочалось у 1817 р., 12 січня 1818 р. затвердили «Положення» про інститут, а урочисте відкриття відбулося 12 грудня 1818 р. [4, с. 4-12].

Полтавський інститут шляхетних дівчат у своєму розпорядженні мав навчальні аудиторії, кабінет фізики, пепін'єрський клас (для практичних занять з педагогіки та методик викладання окремих навчальних предметів), кабінети для малювання та музики, актову залу, залу для здійснення прийомів (влаштовували вечори, театралізовані дійства та вистави, у тому числі й іноземними мовами, іноді – бали і балети з частуваннями, музикою, співами і танцями [2, с. 49]), навчальні аудиторії для занять рукоділлям, шиттям, танцями, спортивну та гімнастичну зали, кімнату для зустрічей педагогічного колективу, кухню, пекарню, буфет та їдальню. На останньому поверсі центральної будівлі знаходилися дортуари (від франц. кімната для сну) для учениць та класних дам, дві кімнати для вмивання, стільки ж – вбиральні (з підігрівом теплим повітрям). До будівлі закладу приєднувалася інститутська церква, лікарня на 7 кімнат із стоматологічним кабінетом, лазарет для осіб з інфекційними захворюваннями (з 1897 р., з окремим входом), баня, «льодник», пральня, сушильня для білизни, кімнати для збереження білизни, кімнати для керівниці, педагогічного складу, обслуговуючого персоналу, «водонагрівальня», підсобні приміщення. На території освітньої установи розташовувалися рекреаційні зони для відпочинку, конюшня (учениці опановували верхову їзду та доглядали за тваринами – іпотерапія), сад, город, будинок садівництва (з 1840 р.) [1, с. 429-430]. Інститут шляхетних дівчат мав власний водогін (з 1884 р.), котрий забезпечував питною водою не лише навчальний заклад, але й місцевих жителів за окрему плату [1, с. 435].

Фундаментальна бібліотека інституту укомплектовувалася підручниками, навчальними посібниками, наочним матеріалом, керівництвами щодо викладання тих або інших навчальних дисциплін. Окрема увага зверталася на видання іноземною мовою. Саме тому її відвідування ученицями мало розширити їхній кругозір, покращити рівень

знань з навчальних дисциплін, урізноманітнити дозвілля [4].

Спостереження як метод навчання забезпечував безпосереднє сприйняття явищ дійсності. Ілюстрація матеріалів здійснювалася у статистичному вигляді (мінерали, метали, живі рослини, малюнки, картини, портрети, географічні карти, атласи, схеми, таблиці тощо). Наочні матеріали зберігалися в класних або окремих навчальних аудиторіях. При демонстрації матеріали показували в динаміці (під час проведення експериментів з фізики або хімії, креслення на дошці схем, таблиць, показ картинок за допомогою проєкційного ліхтаря). Наприклад, лекція з елементами демонстрації розпочиналася з повідомлення теми, далі демонстрували картинки, лише після цього педагог пояснював картинки, повідомляючи навчальний матеріал. Картинки демонструвалися за допомогою «проєкційного ліхтаря». Кращу проєкцію отримували від розфарбованих картинок. При малюванні з натури використовували посібники з пап'є-маше, гіпсу, глини, теракоти, альбоми та оригінали. Також активно практикували виставки робіт учениць з малювання і рукоділля [3].

Інститут забезпечував учениць здоровою і різноманітною їжею, педагогічні працівники активно використовували прогулянки декілька раз на день, ігри на свіжому повітрі, проводили гімнастику, а взимку ще й каталися на ковзанах. Сон зорганізовувався відповідно віку дівчат, печі топилися згідно вказівок гігієністів за термометром [3].

У січні 1918 р. Полтавський інститут шляхетних дівчат був евакуйований до Владикавказу, де поклав початок міської жіночої гімназії [1, с. 436]. Здобутками освітнього закладу стало покращення культурного рівня населення, залучення до суспільної праці значної кількості жінок, поступове розширення сфери життєдіяльності полтавської жінки, поступове збагачення змісту освіти тощо.

Література

1. Боярцев С. М. *История учебных заведений Полтавы до 1917 года* / С. М. Боярцев. – Полтава : ООО «АСМИ», 2013. – 560 с.
2. *Женское образование в России : исторический очерк от времен Владимира святого до кончины императора Николая I.* – Полтава : Электро Типо-Литография И. Фришберг и С. Зорохович, 1906. – 93 с.
3. Клевака Л.П. *Діяльність Полтавського інституту шляхетних дівчат (1817-1917 рр.) як наукова проблема* / Л.П. Клевака // *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць.* – Харків : ХНПУ, 2011. – Вип. 35. – С. 48-54.
4. Мазанов П. *Полтавский институт благородных девиц : 1818-1898 : [архивные справки]* / П. Мазанов. – Полтава : вид-во «Полтава», 1899. – 324 с.